

पुमान् अविद्यायामंतःकरणे वाचित्वतिविंबोजीवः अपुमान्वियदादिः त्रैलिंग्यं त्रीणि आत्मनो लिंगानि गमकानि प्रमातृप्रमाणप्रमेयानि एतैर्हि लिंगैरेतेषां साधकश्चिदात्मा गम्यते स्वार्थेऽप्यञ् पुमानपुमानिति आभासोपाध्योः पृथग्ग्रहणं त्रैलिंग्ये तु तयोर्वैशिष्ट्यं विवक्षितं तथा हि अंतःकरणविशिष्टं आभासचैतन्यं प्रमाता अंतःकरणवृत्तिविशिष्टं प्रमाणं घटाद्यवच्छिन्नं प्रमेयमिति प्रसिद्धं ननु प्रमातुं योग्यतया घट एव प्रमेयं ननु घटावच्छिन्नमाभासचैतन्यं घटज्ञानाख्यं सत्यं प्रमाकरणप्रमाणस्य हि फलं प्रमेयं तच्चोक्तविधाप्रमेयं तत्संबंधानुघटादिरपि प्रमेयं अतो मुख्यं प्रमेयं चैतन्यमेव अज्ञानेन तस्यैवावृतत्वात् जडे घटादौ आवरणकृत्याभावाच्च घटाद्यनुभवस्यैव हि पुरुषार्थत्वमतस्तस्यैवावृतत्वमनावृतत्वं वा वाच्यं न घटादेरित्यास्तां तावत् लिंगानां प्रमात्रादीनां प्राकृतत्वेऽपि लिंगीन प्राकृत इत्याह नवेति लिंगीपुमानिति अपुमानिति वानाभिधीयत इति योजना जीवजगतोरन्य इत्यर्थः ॥ २५ ॥ ननु संबंधाभावे प्रकृतिपुरुषयोः कथं लिंगं लिंगिभाव इत्याशंक्याह अलिंगादिति ल्यब्लोपे पंचमी अलिंगं पुरुषं प्राप्य सा प्रकृतिरात्मजैर्लिंगैर्महदादिभिः कार्गमकैरुपालभ्यति उपलभ्यते अमूर्तयः ऋतवो यथा फलादिव तद्वच्चैतन्यप्रकाशितैर्महदादिभिस्तत्कारणभूता प्रकृतिरनुमीयते आलोकप्रकाशितैः पुष्पादिभिर्ऋतव इवेत्यर्थः अलिंगेति पाठे स्पष्टोर्थः ॥ २६ ॥

पुमांश्चैवापुमांश्चैव त्रैलिंग्यं प्राकृतं स्मृतं ॥ नवापुमान् पुमांश्चैव सलिंगीत्यभिधीयते ॥ २५ ॥ अलिंगात्प्रकृतिर्लिंगैरुपालभ्यतिसात्मजैः ॥ यथा पुष्पफलैर्नित्यं स्मृतवो मूर्तयस्तथा ॥ २६ ॥ एवमप्यनुमानेन त्वलिंगमुपलभ्यते ॥ पंचविंशतिमस्ता तल्लिंगेषु नियतात्मकः ॥ २७ ॥ अनादिनिधनो नंतः सर्वदर्शी निरामयः ॥ केवलं त्वभिमानित्वाद्गुणेषु गुण उच्यते ॥ २८ ॥

यथा प्रकृतितत्कार्ययोर्लिंगिलिंगभाव एवमात्मानात्मनोरपीत्याह एवमिति दृश्यप्रकाशनेन दृगात्मापि सूर्यवदृश्यादन्यो नुमेय इत्यर्थः अलिंगं शुद्धचिन्मात्रं लिंगीत्यर्थः तदेव पंचविंशतितमः तकारलोप आर्षः लिंगेषु नियतात्मक इति लिंगिलिंगिनोर्ब्याभिर्दर्शिता ननु शब्दांतरेण जडाजडयोरयं विषयविषयिभावसंबंध एवोक्तः न यो हि विषयी स विषयस्य शुभाशुभत्वाभ्यां हर्षविषादादिविकारवान् भवति ननु लिंगी नञ्चालो कः प्रकाश्याभ्यां मेध्यामेध्यवस्तुभ्यां विक्रियत इति तयोर्महान् भेद इति भावः ॥ २७ ॥ अनादीत्यनेन अलिंगस्य प्रकाशस्य तार्किकाद्यभिमतमनित्यत्वं निरस्तं घटज्ञानं जातं पटज्ञानं नष्टमित्यनुभवस्य वृत्तिविषयत्वात् अत एव मनोवृत्तिषु ह्रीर्धांर्भीरित्येतत्सर्वमन एवेति धीशब्दितं वृत्तिज्ञानमपि पठ्यते कालापरिच्छेदमुक्त्वा देशापरिच्छेदमाहानंत इति प्रकाशत्वादेव सर्वदर्शी निरामय इति स्वगतपरिच्छेदं गुणगुणिभावादिरूपं व्यावर्तयति कथं तर्ह्यस्य गुणसंबंध इत्यत आह केवलमिति वास्तवस्याभिमाननिमित्तस्याभावेऽपि शुक्तिरजते ममेदं रजतमित्यभिमानवत् गुणेषु देहाद्याकारेषु अहमिदं देहादीत्यभिमानित्वादयं गुणः देहादिसंघात एवास्मैत्युच्यते एतेन लिंगिलिंगिनोः संबंधः केवलमाध्यासिक इति सिद्धं ॥ २८ ॥